

สรุป 10 ข่าวโบราณคดี ปี 2568

“โบราณคดี” ในปี พ.ศ. 2568 หรือ ค.ศ. 2025 ที่ผ่านมา ยังคงอยู่ในยุคสมัยของการบูรณาการเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ากับกระบวนการศึกษาทางโบราณคดี และมีแนวโน้มเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งทั้งช่วยเติมเต็มและพลิกโฉมความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ในอดีต

ตั้งแต่การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence - AI) ช่วยในการค้นหา ประมวลผล และวิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดี หรือการศึกษาดีเอ็นเอโบราณ (Ancient DNA - aDNA) ที่ในปี 2568 เริ่มมีการใช้เทคนิคใหม่ที่เรียกว่า “Twigstats” ช่วยให้เราสามารถวัดความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่มีความคล้ายคลึงทางพันธุกรรมได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น โดยมีการใช้เทคนิคนี้ศึกษาดีเอ็นเอเพื่อเปิดเผยเรื่องราวการอพยพของมนุษย์ข้ามทวีปยุโรปในช่วงสหัสวรรษแรกของคริสต์ศักราช (อ่านบทความเต็มที่ <https://shorturl.at/9lvtd>)

ไปจนถึงการใช้เทคโนโลยีดาวเทียมในการสำรวจค้นหาแหล่งโบราณคดีผ่านการวิเคราะห์ภาพถ่ายระยะไกลร่วมกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) และเทคนิคไลดาร์ (LiDAR) เพื่อระบุรูปแบบภูมิประเทศและโครงสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีต แม้อยู่ใต้ชั้นดินหรือป่าไม้หนาที่บก็ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี การขุดค้นทางโบราณคดีแบบดั้งเดิมก็ยังดำเนินอยู่ควบคู่ไปกับการสำรวจในพื้นที่ที่ยาววงกว้างออกไป นำไปสู่การค้นพบหลักฐานใหม่จำนวนมาก ทั้งจากใต้ชั้นดิน ใต้ท้องน้ำ ตลอดจนหลักฐานที่เพิ่งเปิดเผยออกมาจากการละลายของน้ำแข็งและธารน้ำแข็ง รวมทั้งจากการกัดเซาะของชายฝั่งซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน (อ่านบทความของ UNESCO ได้ที่ <https://url-shortener.me/6380> และ <https://url-shortener.me/637V>)

นอกเหนือจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการค้นพบหลักฐานใหม่แล้ว กระแสการศึกษาทางโบราณคดีในช่วงปีที่ผ่านมา ยังให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นต่อประเด็นการอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เนื่องจากแหล่งโบราณคดีจำนวนมากกำลังเผชิญความเสี่ยงจากการขยายตัวของเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความขัดแย้งทางการเมือง ตลอดจนการคุกคามจากการลักลอบขุดค้นและการค้าโบราณวัตถุผิดกฎหมาย

แน่นอนว่าสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นก็ปรากฏให้เห็นในประเทศไทยเช่นเดียวกัน

การสำรวจทางโบราณคดีในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในหลายพื้นที่ นำไปสู่การค้นพบหลักฐานใหม่อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น การพบภาพสลักบนผนังหินแห่งใหม่ที่ถ้ำตาคิง ถ้ำกา และผาปางเป็อย ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูขัด อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก (<https://shorturl.at/sdvdk>) การค้นพบแหล่งศิลปะบนผนังหินยุคก่อนประวัติศาสตร์แห่งใหม่

อีกหลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ที่หินช้างสี ในอุทยานแห่งชาติน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น (<https://shorturl.at/hMaVD>) หรือการค้นพบแหล่งโลหะกรรมโบราณใหม่หลายแหล่งจากการสำรวจของสำนักศิลปากรที่ 7 เชียงใหม่

โบราณคดีในตัวเมืองนครราชสีมา ก็มีความคึกคักอย่างมากในปีที่ผ่านมา เนื่องจากสำนักโบราณคดีที่ 10 นครราชสีมา กรมศิลปากร ได้ขุดค้นพบแหล่งโบราณคดี “โนนพลล้าน” ต่อเนื่องจากปี 2567 พบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญมากมาย ทั้งหลุมฝังศพ โครงกระดูกมนุษย์ ภาชนะดินเผาแบบต่าง ๆ ร่องรอยของข้าว ทองคำ ฯลฯ และโดยเฉพาะหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นเป็นครั้งแรกได้ว่า บริเวณตัวเมืองนครราชสีมา ปรากฏการใช้พื้นที่ของคนตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยสำริด หรือเมื่อประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว ต่อเนื่องมาถึงสมัยเหล็ก ซึ่งสิ้นสุดประมาณ 1,500 ปีมาแล้ว ก่อนที่จะเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ (เอกสารสรุปผลการศึกษาโนนพลล้าน โดยกรมศิลปากร <https://shorturl.at/AgZip>)

ขณะเดียวกัน ศ.ดร.สันติ ภัยหลบลี้ อาจารย์ประจำภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็นำเสนอถึงการนำเทคโนโลยีการสำรวจข้อมูลระยะไกล (Remote sensing) จนพบร่องรอยการเคยมีอยู่ของ “เมืองโบราณที่หายไป” คือ “เมืองเก่านครราชสีมา” ในสมัยก่อนที่จะมีการสร้างเมืองนครราชสีมาขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 – พ.ศ. 2231) (ดูเพิ่มเติม <https://www.chula.ac.th/news/219708/>)

ส่วนการศึกษาข้อมูลทางพันธุศาสตร์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ประวัติศาสตร์การอพยพ และความหลากหลายทางพันธุกรรมของกลุ่มประชากรที่พูดภาษาตระกูลต่าง ๆ ในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมา ก็ยังมีอย่างต่อเนื่อง เช่น งานของ ศ.ดร.วิภู กุตะนันท์ (<https://shorturl.at/ex1ak>) งานของ รศ.ดร.จตุพล คำปวนสาย และคณะ (<https://shorturl.at/hvV07>) รวมทั้งงานของ Tianyi Wang และคณะ (<https://shorturl.at/vgR6h>) และงานของ Hui Zhou และคณะ (<https://shorturl.at/RcWwF>) เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนได้พยายามรวบรวมและคัดสรรข่าวความเคลื่อนไหวทางโบราณคดีทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ที่ปรากฏผ่านสื่อในปี พ.ศ. 2568 จำนวน 10 ข่าว โดยมุ่งเน้นข่าวที่สะท้อนถึงการค้นพบใหม่อันสำคัญ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และประเด็นด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

1. ฟิ้นคีน “บทเพลงสรรเสริญแห่งบาบิโลน”

ความก้าวหน้าของการใช้ AI ช่วยในการประกอบชิ้นส่วนจารึก “บทเพลงสรรเสริญแห่งบาบิโลน” (Hymn to Babylon) นับเป็นการเปิดเผยแง่มุมใหม่เกี่ยวกับชีวิตชาวเมืองเมโสโปเตเมียโบราณ ที่สูญหายไปกว่า 2,000 ปีมาแล้ว

การค้นพบครั้งนี้เป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย Ludwig Maximilian แห่งมิวนิก (LMU) และมหาวิทยาลัยแบกแดด นำโดยศาสตราจารย์ Enrique Jiménez แผ่นจารึก “บทเพลงสรรเสริญแห่งบาบิโลน” เหล่านี้ เป็นจารึกอักษรรูปเล่ม (Cuneiform) บนแผ่นดินเหนียว ถูกขุดพบตั้งแต่ในคริสต์ศตวรรษ 1980 จากห้องสมุดในเมืองโบราณซิปปาร์ (Sippar) ซึ่งปัจจุบันเป็นแหล่งมรดกโลกของ UNESCO ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของกรุงแบกแดด ประเทศอิรัก ตามตำนานท้องถิ่นเล่าว่าโนอาห์ (Noah) ได้ซ่อนห้องสมุดนี้ไว้ก่อนเหตุการณ์น้ำท่วมโลก ปัจจุบันแผ่นจารึกเหล่านี้ถูกเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์อิรัก

ความโดดเด่นของการศึกษาแผ่นจารึก “บทเพลงสรรเสริญแห่งบาบิโลน” คือการใช้แพลตฟอร์ม Electronic Babylonian Literature ซึ่งเป็นปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการช่วยจับคู่และประกอบชิ้นส่วนจารึกที่กระจัดกระจายอยู่กว่า 30 ชิ้น จากจารึกทั้งหมด 20 หลัก (แผ่น) ที่มีอายุอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 - 2 หรือ 1 ก่อนคริสตกาล (7th to the 2nd/1st centuries BCE) เพื่อเติมเต็มเนื้อหาที่ขาดหายไป นักวิจัยระบุว่าหากใช้วิธีการแบบดั้งเดิม อาจต้องใช้เวลาหลายทศวรรษกว่าจะประกอบและเรียบเรียงจารึกเหล่านี้ได้สำเร็จ

บทสวดนี้เป็นบทกวีความยาว 250 บรรทัด ที่ถูกแต่งขึ้นตั้งแต่ช่วงต้นสหัสวรรษที่ 1 ก่อนคริสตกาล เนื้อหาระบุถึงการแสดงความจงรักภักดีที่มีต่อเมือง เทพเจ้า และชาวบาบิโลน มีการสรรเสริญความยิ่งใหญ่ของเมือง โดยยกย่องว่ากรุงบาบิโลนเป็น “เมืองแรกที่ถูกกำเนิดขึ้นบนโลก” นอกจากนี้เนื้อหายังมีความพิเศษอีกหลายด้าน แตกต่างจากจารึกที่เคยพบมา บางเรื่องก็เปลี่ยนความเข้าใจหรือสร้างภาพลักษณ์ใหม่ที่ไม่เคยรู้เกี่ยวกับผู้คนในบาบิโลน เช่น

- **การพรรณนาถึงธรรมชาติ:** ศาสตราจารย์ Jiménez ระบุว่าบทสวดนี้มีการบรรยายถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างละเอียด ซึ่งเป็นสิ่งที่หายากมากในวรรณกรรมเมโสโปเตเมียที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบัน
- **พลังของแม่น้ำยูเฟรติส:** มีการกล่าวถึงแม่น้ำยูเฟรติสในฐานะผู้หล่อเลี้ยงชีวิต สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับทุ่งหญ้าและพงก และนำพาความมั่งคั่งมาสู่มนุษย์
- **สถาปัตยกรรมและความสามัคคี:** บทเพลงกล่าวยกย่องโครงสร้างผังเมืองและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม

- **บทบาทสตรี:** มีการบรรยายถึงบทบาทของนักบวชหญิง (priestesses) ทั้งหน้าที่ทางศาสนาและสังคมของพวกเธออย่างชัดเจน เช่น บทบาทการเป็นผดุงครรภ์ของนักบวชหญิงซึ่งไม่เคยปรากฏในวรรณกรรมยุคก่อนหน้า
- **สภาพสังคม:** ข้อความในจารึกระบุถึงสังคมที่มีผู้คนที่หลากหลาย และการให้เกียรติชาวต่างชาติ ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นพหุวัฒนธรรม หรือมีแนวคิดถึงความเป็นสมาชิกของชุมชนเดียวกัน (Cosmopolitan) ของเมืองบาบิโลนในยุคนั้น
- **ความนิยมในอดีต:** บทสรรเสริญนี้เป็นที่แพร่หลายมากในอดีต พบหลักฐานว่ามันถูกใช้เป็น “แบบเรียน” โดยใช้บทสวดนี้เป็นเหมือนแบบฝึกคัดลายมือของเด็กนักเรียนสมัยนั้น
- **จิตวิญญาณของเมืองเหนือตัวบุคคล:** นักวิจัยให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่เนื้อหาในบทสวดนั้น ชาวบาบิโลนได้นำเสนอตัวเองในฐานะกลุ่มชน โดยไม่ปรากฏเนื้อหาที่เยินยอหรือให้ความสำคัญกับกษัตริย์ เช่น เนื้อหาที่ว่า “เราเก่าแก่กว่ากษัตริย์ใด ๆ ที่อาจมา กษัตริย์มาแล้วก็ไป แต่ชาวบาบิโลนจะคงอยู่ตลอดไป” แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกถึงอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน (Collective Identity) เหนือการยึดมั่นตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น กษัตริย์ (Transpersonal)

การค้นพบนี้ไม่เพียงแต่เป็นก้าวสำคัญของเมโสโปเตเมียศึกษา แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของ โบราณคดีดิจิทัล (Digital Archaeology) ที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยฟื้นคืนเรื่องราวชีวิตของผู้คนในอดีตให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ที่มา

- Fadhil, A. A., & Jiménez, E. (2024). “Literary texts from the Sippar Library V: A hymn in praise of Babylon and the Babylonians” (Published online March 17, 2025). *Iraq*, 86, 21–78. <https://doi.org/10.1017/irq.2024.23>
- Leonard, B. (2025). “Hymn to Babylon: Top 10 discoveries of 2025”. *Archaeology Magazine* (January/February 2026 issue). Retrieved December 29, 2025, from <https://archaeology.org/issues/january-february-2026/collection/hymn-to-babylon/top-10-discoveries-of-2025>
- Ludwig-Maximilians-Universität München. (2025, November 11). “AI revives lost 3,000-year-old Babylonian hymn” *ScienceDaily*. Retrieved December 29, 2025, from <https://www.sciencedaily.com/releases/2025/11/251111010011.htm>

ที่มาภาพ: Fadhil, A. A., & Jiménez, E. (2024). "Literary texts from the Sippar Library V: A hymn in praise of Babylon and the Babylonians" (Published online March 17, 2025). *Iraq*, 86, 21-78. <https://doi.org/10.1017/irq.2024.23>

2. ถอดรหัสม้วนกระดาษที่ถูกเผาจาก “เฮอร์คิวเลเนียม”

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2568 มีการประกาศถึงความสำเร็จในการอ่านข้อความใน “ม้วนกระดาษปาปิรัส (Papyrus) จากเมืองเฮอร์คิวเลเนียม (Herculaneum)” หรือม้วนกระดาษ PHerc. 172 ที่ถูกเผาจนไหม้เกรียมจากการระเบิดของภูเขาไฟวิซุเวียสเมื่อปี ค.ศ. 79 นับเป็นก้าวสำคัญทางโบราณคดีและเทคโนโลยีขั้นสูง

ม้วนกระดาษ PHerc. 172 เป็นหนึ่งในกระดาษปาปิรัสที่ไหม้เกรียมจากหลายพันแผ่น ที่ถูกค้นพบในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1750 จากคฤหาสน์โรมันแห่งหนึ่งในเมืองเฮอร์คิวเลเนียม เมืองชายทะเลที่ถูกทำลายเมื่อภูเขาไฟวิซุเวียส (Vesuvius) ระเบิดและพ่นเถ้าถ่านและเศษซากออกมา เมืองโบราณเฮอร์คิวเลเนียม ปัจจุบันคือเมืองเออร์โคลาโน (Ercolano) ของอิตาลี ตั้งอยู่ห่างจากเมืองปอมเปอีไปทางเหนือประมาณสิบไมล์

ปัจจุบันม้วนกระดาษ PHerc. 172 ถูกเก็บอยู่ที่ห้องสมุดบอดเลียน (The Bodleian Libraries) มหาวิทยาลัยอ็อกซ์ฟอร์ด ม้วนกระดาษเหล่านี้มีความเปราะบางมากจนไม่สามารถเปิดออกได้ด้วยมือ เพราะจะทำให้กระดาษแตกสลายเป็นผงฟุ้งทันที แต่ด้วยการใช้ “รังสีเอกซ์” (X-ray) และ “ปัญญาประดิษฐ์” (AI) ทำให้นักวิจัยสามารถ “คลี่” ม้วนกระดาษออกในรูปแบบดิจิทัลได้เป็นครั้งแรกในรอบเกือบ 2,000 ปี

การดำเนินงานเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 เป็นความร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดบอดเลียน (The Bodleian Libraries) กับโครงการเวสุเวียสชาเลนจ์ (Vesuvius Challenge) โดยทีมวิจัยประกอบด้วย Luke Farritor, Youssef Nader และ Julian Schilliger ได้นำม้วนกระดาษดังกล่าวไปสแกนที่ Diamond Light Source โดยใช้เครื่องเร่งอนุภาคที่ใช้ลำแสงเอกซ์ที่ทรงพลังส่องดูภายในม้วนกระดาษโดยไม่ทำลายโครงสร้าง จากนั้นสร้างแบบจำลอง 3 มิติ และใช้ AI ในการตรวจหาหมึกซึ่งทำได้ยากมากเนื่องจากทั้งกระดาษปาปิรัสและหมึกต่างก็มีส่วนประกอบของคาร์บอนเหมือนกันจนแทบแยกไม่ออก

จากการสแกน นักวิจัยพบข้อความหลายคอลัมน์แต่ละคอลัมน์ประกอบด้วยตัวอักษรประมาณ 26 บรรทัด และเชื่อว่าม้วนกระดาษนี้ยาวถึง 10 เมตร

เนื้อหาภายในม้วนกระดาษ PHerc. 172 เป็นงานเขียนทางปรัชญา โดยเฉพาะปรัชญาสำนักเอพิคิวเรียน (Epicureanism) ของฟีโลเดมุส (Philodemus) ซึ่งสอนเรื่องการหาความสุขจากสิ่งเรียบง่ายในชีวิตประจำวัน ในม้วนกระดาษยังพบคำภาษากรีกโบราณว่า “διὰ τροπῆς” (diatropē) แปลว่า “ความรังเกียจ” (disgust) ปรากฏอยู่อย่างน้อยสองครั้งในเนื้อหาที่เพิ่งถูกเปิดเผย

นอกจากนั้น ข้อมูลจากการถอดรหัสก่อนหน้านี้ยังพบการพูดถึงเรื่องดนตรี อาหาร การตั้งคำถามว่าของที่หายากจะให้ความสุขได้มากกว่าของที่มืออยู่ดาษดื่นหรือไม่ และยังพบคำศัพท์ใหม่คือ

คำว่า “πορφύρα” (porphyras) ที่แปลว่า “สีม่วง” ซึ่งถูกค้นพบเป็นคำแรกโดย Luke Farritor นักศึกษาคอมพิวเตอร์วัย 21 ปี เมื่อช่วงปลาย ค.ศ. 2023

นักวิชาการคาดหวังว่าเทคนิควิธีดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้อ่านม้วนกระดาษหรือเอกสารที่อยู่ในสภาพเดียวกันได้ซึ่งจะช่วยเปิดเผยข้อมูลในอดีต โดยเฉพาะความคาดหวังที่จะค้นพบผลงานที่สูญหายไปของอริสโตเติล กวีนิพนธ์ของแซปโฟ (Sappho) รวมถึงผลงานของนักคิดคนสำคัญอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีความคาดหวังว่าอาจมีห้องสมุดหลักที่ยังไม่ได้ขุดค้น ซึ่งบรรจุม้วนกระดาษไว้อีกหลายพันหรือหลายหมื่นม้วนก็เป็นได้

ที่มา

BBC News. (2025, February 5). “First glimpse inside burnt scroll after 2,000 years”.

<https://www.bbc.com/news/articles/c5yvrq7dyg6o>

Kuta, Sarah (2025, February 6). “Using A.I., researchers peer inside a 2,000-year-old scroll charred by Mount Vesuvius’ eruption”. *Smithsonian Magazine*.

<https://www.smithsonianmag.com/smart-news/using-ai-researchers-peer-inside-a-2000-year-old-scroll-charred-by-mount-vesuvius-eruption-180986011/>

Lawless, Jill and Pan Pylas. (2025, February 6). “AI and scientists unite to decipher old scrolls charred by the Vesuvius volcano.” *AP News*. <https://apnews.com/article/britain-herculaneum-scrolls-ai-vesuvius-oxford-22506589e8ad28efc59ce05224bf6657>

<https://apnews.com/article/britain-herculaneum-scrolls-ai-vesuvius-oxford-22506589e8ad28efc59ce05224bf6657>

University of Oxford. (2025, February 7). “Inside of Herculaneum scroll seen for the first time in almost 2,000 years”. <https://www.ox.ac.uk/news/2025-02-07-inside-herculaneum-scroll-seen-first-time-almost-2000-years>

<https://www.ox.ac.uk/news/2025-02-07-inside-herculaneum-scroll-seen-first-time-almost-2000-years>

Vesuvius Challenge. (n.d.). *Vesuvius Challenge*. Retrieved December 29, 2025, from

<https://scrollprize.org/>

ที่มาภาพ: University of Oxford. (2025, February 7). "Inside of Herculaneum scroll seen for the first time in almost 2,000 years". <https://www.ox.ac.uk/news/2025-02-07-inside-herculaneum-scroll-seen-first-time-almost-2000-years>

ที่มาภาพ: Kuta, Sarah (2025, February 6). "Using A.I., researchers peer inside a 2,000-year-old scroll charred by Mount Vesuvius' eruption". *Smithsonian Magazine*. <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/using-ai-researchers-peer-inside-a-2000-year-old-scroll-charred-by-mount-vesuvius-eruption-180986011/>

3. หลักฐานใหม่ของ “การสร้างไฟ (ขึ้นเอง)” ของบรรพบุรุษมนุษย์ที่เก่าที่สุด ที่ Barnham

แม้ว่าจะมีหลักฐานว่าบรรพบุรุษของมนุษย์สกุล *Homo* เริ่มใช้ประโยชน์จากไฟมาตั้งแต่เมื่อราว 2 ล้านปีก่อน แต่การใช้ไฟในระยะเริ่มแรกนั้นยังจำกัดอยู่เพียงการนำไฟที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ไฟาผ่าหรือไฟป่ามาใช้ประโยชน์เท่านั้น ยังไม่ปรากฏหลักฐานของการสร้างไฟขึ้นเอง

ปลายปี พ.ศ. 2568 The Pathways to Ancient Britain (PAB) เผยแพร่การค้นพบที่ Barnham ในเทศมณฑล Suffolk ประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์วิวัฒนาการของมนุษย์ เนื่องจากพบหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดที่แสดงถึงการ “สร้างไฟ” (fire-making) ขึ้นเอง และการควบคุมไฟโดยบรรพบุรุษมนุษย์ซึ่งมีอายุย้อนกลับไปถึง 400,000 ปีมาแล้ว เก่าแก่กว่าหลักฐานเดิมที่เคยพบในตอนเหนือของประเทศฝรั่งเศสถึง 350,000 ปี

หลักฐานที่พบประกอบด้วย “เครื่องมือหินฟรินท์” ที่แตกจากความร้อน (Fire-cracked flint) “ตะกอนดิน” ที่ถูกเผาไหม้ซ้ำ ๆ ในจุดเดิม ซึ่งบ่งชี้ถึงการใช้เป็น “เตาไฟ” (hearth) และที่สำคัญที่สุดคือการพบเศษ “แร่เหล็กไพไรต์” (Iron Pyrite) ชิ้นเล็ก ๆ ราว 2 เซนติเมตร จำนวน 2 ชิ้น ที่มีร่องรอยการใช้งาน การวิเคราะห์ทางเคมีธรณี (Geochemical signals) ยืนยันว่าอุณหภูมิในบริเวณดังกล่าวพุ่งสูงกว่า 700 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่เกิดจากการเผาไหม้ที่มีมนุษย์ควบคุม ไม่ใช่ไฟป่าตามธรรมชาติ

บริเวณที่ค้นพบหลักฐานเหล่านี้ คือบริเวณที่เรียกว่า East Farm เป็นบ่อดินร้างใกล้กับหมู่บ้าน Barnham และเป็นแหล่งโบราณคดีที่พบหลักฐานที่มีอายุย้อนไปถึงช่วงฮอกซ์เนียน (Hoxnian Stage) (อายุราว 424,000 - 374,000 ปีมาแล้ว) ในสมัยหินเก่าตอนต้น (Lower Paleolithic) นักโบราณคดีได้เริ่มเข้ามาสำรวจแหล่งโบราณคดีนี้ครั้งแรกในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1980 กระทั่งกลับเข้ามาศึกษาอย่างจริงจังตั้งแต่ ค.ศ. 2013 เป็นต้นมา

จากข้อมูลที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่า ในสมัยก่อนพื้นที่บริเวณนี้มีสภาพเป็นทะเลสาบล้อมรอบด้วยทุ่งหญ้าและป่าโปร่ง จึงเป็นจุดดึงดูดให้ทั้งบรรพบุรุษมนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ เข้ามาหากินหรือพักอาศัยอยู่บริเวณนี้ จึงทำให้พบร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมาก ทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ของบรรพบุรุษมนุษย์ ชิ้นส่วนกระดูกของสัตว์ต่าง ๆ เช่น ควายไบซัน ช้าง กวาง ลิงมาคาก (macaque) กบ และปลา

ส่วนบรรพบุรุษมนุษย์กลุ่มแรกที่อยู่จัดการสร้างไฟนี้ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า ไม่น่าจะเป็นบรรพบุรุษมนุษย์ในสปีชีส์สายตรงของเรา (*Homo sapiens*) เนื่องจากในช่วง 400,000 ปีก่อน *Homo sapiens* ยังคงวิวัฒนาการอยู่ในทวีปแอฟริกา จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็น “มนุษย์นีแอนเดอร์ทัลยุคแรก” (early Neanderthals) โดยวิเคราะห์จากความสัมพันธ์กับชิ้นส่วนกะโหลก Swanscombe ที่พบอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน และมีอายุใกล้เคียงกัน

การสร้างและควบคุมไฟได้เอง ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อวิวัฒนาการของมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งด้านร่างกาย สังคมและวัฒนธรรม เช่น การใช้ไฟในการปรุงอาหาร ช่วยให้อาหารอ่อนนิ่มลง สามารถย่อยอาหารทั้งพืชและเนื้อได้ง่ายขึ้น ส่งผลต่อวิวัฒนาการของขนาดฟันและการเติบโตของสมอง ช่วยในการขยายถิ่นฐาน เพราะมนุษย์สามารถรักษาความอบอุ่นและสามารถเข้าไปอาศัยอยู่ในภูมิภาคที่หนาวเย็นได้ ช่วยในการสื่อสาร โดยกลุ่มควันที่ลอยขึ้นฟ้าอาจถูกใช้เพื่อสื่อสารระยะไกลหรือเป็นสัญญาณบอกตำแหน่งของกลุ่มคนในภูมิภาค และที่สำคัญคือกองไฟเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของคนโบราณ กองไฟเป็นพื้นที่พบปะสังสรรค์หลังพลบค่ำ เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ช่วยยืดเวลาในแต่ละวันให้ยาวนานขึ้น สำหรับเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การพัฒนาภาษา การเล่าเรื่อง เป็นที่ที่ผู้ใหญ่ใช้ถ่ายทอดความรู้และสอนทักษะให้กับเด็ก ๆ เช่น การทำเครื่องมือหิน รวมไปถึงการสร้างไฟ และการถ่ายทอดระบบความเชื่อเกี่ยวกับไฟ

ที่มา

- Davis, J. (2025, December 10). "Earliest fire-making dating back 400,000 years unearthed in Suffolk, England." *Natural History Museum*. <https://www.nhm.ac.uk/discover/news/2025/december/earliest-fire-making-dating-back-400-000-years-unearthed-in-suffolk-england.html>
- Davis, R., Hatch, M., Hoare, S., Lewis, S. G., Lucas, C., Parfitt, S. A., Bello, S. M., Lewis, M., Mansfield, J., Najorka, J., O'Connor, S., Peglar, S., Sorensen, A., Stringer, C., & Ashton, N. (2025, December 10). "Earliest evidence of making fire." *Nature*. <https://doi.org/10.1038/s41586-025-09855-6>
- Dunn, O. (2025, December 10). "British Museum-led team finds earliest known proof of human fire-making." *Museums Journal*. <https://www.museumsassociation.org/museums-journal/news/2025/12/british-museum-led-team-finds-earliest-known-proof-of-human-fire-making/>
- The British Museum. (2025, December 10). "Groundbreaking discovery shows earliest evidence of fire-making." *British Museum*. <https://www.britishmuseum.org/about-us/press/press-releases/groundbreaking-discovery-shows-earliest-evidence-fire-making>

ที่มาภาพ: Davis, J. (2025, December 10). "Earliest fire-making dating back 400,000 years unearthed in Suffolk, England." *Natural History Museum*. <https://www.nhm.ac.uk/discover/news/2025/december/earliest-fire-making-dating-back-400-000-years-unearthed-in-suffolk-england.html>

4. “สถาปัตยกรรมสมัยหินใหม่” ที่ คาราฮานเทเป

จากการเปิดเผยข้อมูลการขุดค้นทางโบราณคดีที่ “คาราฮานเทเป” (Karahantepe) ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัด Şanlıurfa ทางตะวันออกเฉียงใต้ของตุรกี โดย Necmi Karul ผู้อำนวยการขุดค้นและนักโบราณคดี มหาวิทยาลัยอิสตันบูล ได้เปลี่ยนมุมมองต่อการวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 11,000 ปีที่แล้ว หรือในสมัยหินใหม่ตอนต้นก่อนที่จะมีการใช้ภาชนะดินเผา

เดิมเชื่อว่าสังคมมนุษย์ในสมัยนั้นไม่มีความซับซ้อน และยังไม่มีการสร้างสถาปัตยกรรมถาวรขนาดใหญ่ แต่หลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่างที่พบที่คาราฮานเทเป ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการจัดระเบียบสังคมที่ซับซ้อน มีการสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ซึ่งแสดงถึงการอยู่ปักหลักกับที่ ตั้งถิ่นฐานถาวร ตั้งแต่ในสมัยที่ยังดำรงชีพด้วยการเป็นพรานล่าสัตว์ ก่อนรู้จักการทำการเกษตร หลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าว เช่น

“โครงสร้างแบบอัมฟิเธียเตอร์สมัยหินใหม่” (Neolithic Amphitheater) ที่ม่นักโบราณคดีค้นพบโครงสร้างขนาดใหญ่คล้ายอัมฟิเธียเตอร์ (amphitheater-like structure) ที่บางส่วนสลัก

ลงไปในพื้นที่คาร์ส เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 17 เมตร มีการทำที่นั่งเป็นชั้น ๆ และพบประติมากรรมแกะสลักเป็นรูปหัวมนุษย์ ภาพมนุษย์และสัตว์ อายุประมาณ 11,000 ปีมาแล้ว

นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าอาจเป็นสถานที่สำหรับการชุมนุมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์หรือทำพิธีกรรมของชุมชนยุคแรก มากกว่าจะเป็นโครงสร้างเกี่ยวกับศาสนาความเชื่อลึกลับ ๆ โครงสร้างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า คนกลุ่มนี้มีการจัดพื้นที่ที่ซับซ้อนสำหรับการรวมตัวของคนหมู่มาก ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดก่อนหน้านี้ที่เชื่อกันว่า กิจกรรมเหล่านี้จะเริ่มเกิดขึ้นในสมัยหลัง ในสมัยที่เป็นสังคมเกษตรกรรมหรือสังคมเมืองที่มีระบบการปกครองซับซ้อนแล้ว

“เสาหินรูปตัว T แกะสลักใบหน้ามนุษย์” ที่คาราฮานเทเป ยังพบเสาหิน T-shape ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของกลุ่มแหล่งโบราณคดีที่เรียกว่า Taş Tepeler (เนินหิน) หรือกลุ่มแหล่งโบราณคดีสมัยหินใหม่ในเขตเมโสโปเตเมียตอนบน

แต่การค้นพบล่าสุดที่คาราฮานเทเปมีความพิเศษแตกต่างไปจากแหล่งอื่น คือพบการแกะสลักใบหน้ามนุษย์ลงบนเสาหินเป็นครั้งแรก แม้ว่าก่อนหน้านี้จะพบเสาหินที่มีการแกะสลักเป็นแขน มือ หรือสัญลักษณ์สัตว์ แต่การพบใบหน้าเต็มรูปเช่นนี้เป็นหลักฐานที่บ่งบอกได้ว่าคนสมัยนั้นเริ่มมีการแสดงออกถึงอัตลักษณ์มนุษย์และศิลปะเชิงสัญลักษณ์มากขึ้นอย่างชัดเจน รวมถึงการค้นพบประติมากรรมรูปมนุษย์เพศชายก่อนหน้านี้ ที่แสดงส่วนศีรษะและอวัยวะเพศชายอย่างชัดเจน

“รูปแกะสลักสัตว์และภาพเล่าเรื่อง” นักโบราณคดียังค้นพบรูปแกะสลักสัตว์ขนาดเล็ก เช่น สุนัขจิ้งจอก นกแร้ง และหมีป่า แต่ละตัวสูงประมาณ 3.5 เซนติเมตร (1.38 นิ้ว) โดยพบอยู่ในภาชนะขนาดเล็กที่มีฝาหินปิดอยู่ และวางอยู่ภายในภาชนะขนาดใหญ่กว่าอีกใบหนึ่ง รูปปั้นทั้งสามตัวมีหัวเสียบอยู่ในวงแหวนหินปูน ซึ่งเชื่อว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อเรื่องราวหรือนิทานพื้นบ้านในชุมชน แสดงถึงการมีการคิดเชิงสัญลักษณ์และการสื่อสารเป็นเรื่องเล่า ก่อนการมีภาษาเขียนหรือระบบจดบันทึกแบบเป็นทางการ การพบว่ารูปสัตว์แต่ละตัวถูกจัดวางเป็นชุดอย่างมีจังหวะก่อให้เกิดแนวคิดว่าการเล่าเรื่องและสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรมอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ยุคแรก ๆ

การค้นพบที่คาราฮานเทเปชี้ให้เห็นว่า ตั้งแต่ในยุคสมัยก่อนการทำเกษตรกรรม มนุษย์ก็อาจมีการตั้งถิ่นฐานถาวร มีการจัดระเบียบพื้นที่ มีการใช้พื้นที่ร่วมกัน และสร้างสถาปัตยกรรมที่ซับซ้อนได้แล้ว นอกจากนี้ หลักฐานด้านศิลปกรรมที่พบ ทั้งงานแกะสลักที่สะท้อนอัตลักษณ์ของมนุษย์และศิลปะเชิงสัญลักษณ์ รวมถึงภาพและประติมากรรมรูปสัตว์ที่ดูเหมือนสื่อเรื่องเล่าและความหมายทางความเชื่อ ยังบ่งบอกถึงความสามารถในการคิดเชิงนามธรรมที่ก้าวหน้ากว่าที่เคยเข้าใจกัน

ด้วยเหตุนี้ คาราฮานเทเปจึงช่วยเปลี่ยนมุมมองเดิมเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางสังคมของมนุษยยุคสมัยก่อนเกษตรกรรม เพราะการพบความซับซ้อนของโครงสร้างชุมชนและพื้นที่รวมตัวดังกล่าว อาจเป็นหนึ่งในหลักฐานแรก ๆ ที่แสดงถึงการเกิดการจัดระเบียบทางสังคม และความร่วมมือในระดับชุมชน ซึ่งอาจพัฒนาขึ้นได้โดยไม่ต้องพึ่งพาการเกษตรกรรมเป็นฐานสำคัญก่อนเสมอไป

ที่มา

- Altuntaş, L. (2021, December 5). "Ancient settlements that challenge traditional thinking: Karahantepe and Taş Tepeler". *Arkeonews*. <https://arkeonews.net/ancient-settlements-that-challenge-traditional-thinking-karahantepe-and-tas-tepeler/>
- Anderson, S. (2025, October 10). "A human face was carved into this stone pillar in Turkey 11,000 years ago". *Smithsonian Magazine*. <https://www.smithsonianmag.com/smart-news/a-human-face-was-carved-into-this-stone-pillar-in-turkey-11000-years-ago-180987489/>
- BIA News Desk. (2025, November 26). "Neolithic 'amphitheater' uncovered at Karahantepe archaeological site". *Bianet*. <https://bianet.org/haber/neolithic-amphitheater-uncovered-at-karahantepe-archaeological-site-313926>
- Caglayan, C., & Kucukgocmen, A. (2025, August 28). "Tiny carved animals found in Turkey tell story of prehistoric myth making". *Reuters*. <https://www.reuters.com/science/tiny-carved-animals-found-turkey-tell-story-prehistoric-myth-making-2025-08-28/>
- Fazli. (2024, October 1). "The Karahan Tepe 12.000 years old male statue". *Serendipity Turkey Tours*. <https://www.serendipityturkey.com/karahan-tepe-male-statue/>
- Kayra, O. (2025, November 28). "A 11,000-year-old Neolithic "amphitheater" discovered at Karahantepe". *Arkeonews*. <https://arkeonews.net/a-11000-year-old-neolithic-amphitheater-discovered-at-karahantepe/>

ที่มาภาพ: Altuntaş, L. (2021, December 5). "Ancient settlements that challenge traditional thinking: Karahantepe and Taş Tepeler". *Arkeonews*. <https://arkeonews.net/ancient-settlements-that-challenge-traditional-thinking-karahantepe-and-tas-tepeler/>

5. การค้นพบสุสานสุดท้ายของฟาโรห์ราชวงศ์ที่ 18 "ทุตโมสที่ 2"

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ทางการอียิปต์ได้การประกาศค้นพบ "สุสานของฟาโรห์ ทุตโมสที่ 2" (Thutmose II) ใกล้หุบเขากษัตริย์ (Valley of the Kings) บนฝั่งตะวันตกของเมืองลักซอร์ (Luxor) นับเป็นข่าวใหญ่ระดับโลกในแวดวงโบราณคดีอียิปต์ เพราะเป็นหนึ่งในสุสานกษัตริย์ของอียิปต์โบราณที่ตามหาค้นมานาน เนื่องจากในบรรดาฟาโรห์ทั้งหมดของราชวงศ์ที่ 18 มีเพียงทุตโมสที่ 2 เท่านั้น ที่ยังไม่เคยมีการพบสุสานอย่างเป็นทางการมาก่อน

"ทุตโมสที่ 2" (Thutmose II) ครองราชย์ 1492–1479 ปีก่อนคริสตกาล เป็นฟาโรห์แห่งราชวงศ์ที่ 18 แห่งอียิปต์โบราณ ซึ่งเป็นช่วงรุ่งเรืองของอาณาจักรใหม่ หรือ New Kingdom แต่ในทางประวัติศาสตร์ เขากลับเป็นฟาโรห์ที่มีข้อมูลไม่มากนัก เมื่อเทียบกับฟาโรห์องค์อื่นในราชวงศ์เดียวกัน หรือแม้แต่พระมเหสีและพระชนิษฐาต่างมารดาของพระองค์อย่าง "ฮัตเชปซุต"

(Hatshepsut) ผู้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระองค์ จนกลายเป็นหนึ่งในฟาโรห์หญิงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของอียิปต์

ยิ่งไปกว่านั้น แม้ว่านักอียิปต์วิทยาจะทราบถึงการมีตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ของตุตโมสที่ 2 แต่ก็ยังไม่เคยพบสุสานของพระองค์มาก่อน การค้นพบสุสานนี้จึงถูกมองว่าเป็นชิ้นส่วนสุดท้ายที่หายไปของหลุมฝังพระศพฟาโรห์ในราชวงศ์ที่ 18 ซึ่งช่วยเติมเต็มภาพภูมิทัศน์ของ “นครแห่งความตาย” ในแถบหุบเขากษัตริย์ให้สมบูรณ์ขึ้น

สุสานแห่งนี้ถูกค้นพบโดยคณะสำรวจทางโบราณคดีร่วมระหว่างอียิปต์และอังกฤษ ซึ่งเป็นตัวแทนของสภาโบราณวัตถุสูงสุดและมูลนิธิวิจัยอาณาจักรใหม่ (the Supreme Council of Antiquities and the New Kingdom Research Foundation) ในระหว่างการขุดค้นและวิจัยทางโบราณคดีที่สุสาน C4 บนภูเขาริบัน (Theban) ทางฝั่งตะวันตกของเมืองลักซอร์

ทีมสำรวจพบทางเข้าสุสานและทางเดิน ตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. 2022 ในระยะแรกนักวิจัยเชื่อว่าสุสานนี้อาจเป็นของพระมเหสีหรือเชื้อพระวงศ์ชั้นรอง เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับสุสานของพระมเหสีของพระเจ้าตุตโมสที่ 3 และสุสานเดิมของพระนางอิตเซปซุต (สุสานของพระนางอิตเซปซุตนั้นเดิมทีเตรียมไว้สำหรับตำแหน่งพระมเหสีของตุตโมสที่ 2 ก่อนที่ต่อมาอิตเซปซุตจะขึ้นครองราชย์และหลังจากสิ้นพระชนม์ก็ถูกฝังไว้ในหุบเขากษัตริย์)

แต่เมื่อขุดค้นลึกลงไป ก็พบหลักฐานสำคัญที่ทำให้ทีมมั่นใจว่านี่คือสุสานของฟาโรห์ ได้แก่ “อักษรภาพและข้อความพิธีศพจากคัมภีร์อัมดูออต/อิมยดูออต (Amduat/Imyduat)” ซึ่งมีภาพเฉพาะในสุสานของฟาโรห์โดยเฉพาะ และ “เศษปูนภาพเพดานสีน้ำเงินประดับดาวสีเหลือง” สื่อถึงท้องฟ้ายามราตรี อันเป็นลักษณะเด่นของพื้นที่ฝังพระบรมศพฟาโรห์

และโดยเฉพาะหลักฐานที่สามารถใช้ยืนยันระบุตัวเจ้าของสุสานได้อย่างชัดเจน คือ เศษภาชนะหินอลาบาสเตอร์ (Alabaster jars) และภาชนะรูปเปิด ที่มี “จารึกชื่อของตุตโมสที่ 2” รวมถึงชื่อของพระมเหสีอิตเซปซุต ซึ่งช่วยระบุได้ว่าหลุมฝังศพนี้สัมพันธ์กับราชสำนักยุคนั้นโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจคือทีมสำรวจพบว่าสุสานอยู่ในสภาพว่างเปล่าและแทบไม่มีทรัพย์สินสมบัติเหลืออยู่ภายใน ทำให้หลายคนสงสัยว่าเป็นสุสานที่ถูกปล้นหรือไม่ แต่ผู้เชี่ยวชาญในทีมชี้ว่า หากถูกปล้นจริงมักปรากฏร่องรอยแบบเฉพาะ เช่น การรื้อผ้าพันมัมมี่ การแตกกระจายของเครื่องราง หรือความเสียหายที่ชี้ถึงการค้นของมีค่าอย่างเร่งรีบ ทว่าในกรณีนี้กลับไม่มีรูปแบบดังกล่าวอย่างชัดเจน

คำอธิบายที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดคือ สุสานอาจถูกน้ำท่วมไม่นานหลังฝังพระบรมศพ จนเจ้าหน้าที่ในสมัยโบราณต้องย้ายสิ่งของและพระบรมศพไปยังที่ปลอดภัยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “การย้ายมัมมี่และการฝังซ้ำ” ที่เกิดขึ้นจริงกับฟาโรห์หลายพระองค์ในประวัติศาสตร์อียิปต์

ดังนั้น แม้อสุสานที่พบอาจไม่ใช่สุสานที่ยังสมบูรณ์พร้อมสมบัติมหาศาลแบบตุตันคาเมน แต่ก็ยังมีคุณค่ามหาศาลในเชิงประวัติศาสตร์ เพราะช่วยระบุพิกัดสุสานดั้งเดิมและอาจนำไปสู่การค้นพบพื้นที่ฝังใหม่หรือจุดเก็บขี้ยาวัตถุ ซึ่งนักวิจัยบางส่วนเชื่อว่าอาจยังมี “สุสานที่สอง” หรือแหล่งซ่อนวัตถุที่ยังรอการขุดค้นต่อไป

นอกจากนี้ ทีมผู้เชี่ยวชาญยังมีความเห็นว่า แม้อสุสานนี้มีฝังเรียบง่ายแต่กลับมีความสำคัญมากเพราะถูกมองว่าเป็นต้นแบบระยะแรกของสถาปัตยกรรมสุสานกษัตริย์ ที่ถูกพัฒนาต่อโดยฟาโรห์องค์ถัด ๆ มาในราชวงศ์ที่ 18 และยังมีองค์ประกอบศิลปกรรมและคัมภีร์พิธีศพที่ช่วยทำความเข้าใจพัฒนาการของความเชื่อเรื่องโลกหลังความตายได้ดีขึ้น และยิ่งไปกว่านั้น ในปัจจุบันการศึกษาไม่ได้หยุดอยู่แค่การพบสุสาน แต่ยังมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อทำความเข้าใจวัสดุเครื่องขี้ยาการค้าและเทคนิคงานช่างของยุคนั้น เช่น การวิเคราะห์วัสดุไม้และสิ่งของที่มีจารึกชื่อของฟาโรห์ ซึ่งอาจเปิดมุมมองใหม่ต่อเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ระหว่างภูมิภาคในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ก่อนคริสตกาล

ที่มา

- El-Aref, N. (2025, December 20). “Tomb of King Thutmose II named among world top 10 archaeological discoveries of 2025”. *Ahram Online*. <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/9/40/559000/Antiquities/Ancient-Egypt/Tomb-of-King-Thutmose-II-named-among-world-top--ar.aspx>
- Lobell, J. A. (2026, January–February). “Top 10 discoveries of 2025: The case of the missing pharaoh”. *Archaeology Magazine*. <https://archaeology.org/issues/january-february-2026/collection/the-case-of-the-missing-pharaoh/top-10-discoveries-of-2025/>
- Mao, Frances. (2025, February 19). “Archaeologists say they have found the tomb of King Thutmose II”. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/articles/c5ym30v356po>
- Metcalfe, T. (2025, February 25). “Why Thutmose II’s tomb is Egypt’s biggest ‘Valley of the Kings’ discovery in a century”. *National Geographic*. <https://www.nationalgeographic.com/history/article/egypt-tomb-ancient-king-thutmose-ii-discovered>

ขอบโกหินอลาบาสเตอร์ที่ระบุชื่อของทุตโมสที่ 2 และเศษโกหินอ่อนที่มีชื่อของทุตโมสที่ 2 และอิตเซปซุต (ชาย); เศษภาชนะอัมคูอ์ตจากสุสานของทุตโมสที่ 2 (ขวา)

ที่มาภาพ: Lobell, J. A. (2026, January–February). “Top 10 discoveries of 2025: The case of the missing pharaoh”. *Archaeology Magazine*. <https://archaeology.org/issues/january-february-2026/collection/the-case-of-the-missing-pharaoh/top-10-discoveries-of-2025/>

6. ถอดรหัส “จีโนมอียิปต์โบราณ” หลักฐานใหม่ของความเชื่อมโยงกลุ่มแม่น้ำไนล์และเมโสโปเตเมีย

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 ได้มีการนำเสนอที่ค่อนข้างสะเทือนวงการโบราณคดีและพันธุศาสตร์ เนื่องจากได้ก้าวข้าม “กำแพงอากาศร้อน” ของอียิปต์ที่เคยเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ดีเอ็นเอมาอย่างยาวนานได้สำเร็จ เมื่อทีมนักวิจัยนานาชาติสามารถถอดรหัสจีโนม (genome) มนุษย์อียิปต์โบราณแบบ “ทั้งจีโนม” ได้เป็นครั้งแรก จากโครงกระดูกอายุราว 4,500–4,800 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านระหว่างยุคราชวงศ์แรกและยุคอาณาจักรเก่าของอียิปต์ และไม่ได้ถูกทำมัมมี่ก่อนฝังศพ เนื่องจากในเวลานั้นยังไม่ใช้ธรรมเนียมปฏิบัติ และนั่นอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ดีเอ็นเอได้รับการอนุรักษ์ไว้

ผลงานนี้ตีพิมพ์ในวารสาร Nature (<https://www.nature.com/articles/s41586-025-09195-5>) และถูกนำเสนออย่างกว้างขวางในสื่อวิทยาศาสตร์ระดับโลก เพราะเป็นหลักฐานทางพันธุกรรมที่ชี้ให้เห็นการเคลื่อนย้ายของผู้คนและความสัมพันธ์ข้ามภูมิภาคอย่างเป็นรูปธรรมระหว่างอียิปต์กับดินแดนพระจันทร์เสี้ยวอันอุดมสมบูรณ์ (Fertile Crescent) ของเมโสโปเตเมีย

ตัวอย่างดีเอ็นเอ (DNA) ที่ใช้ในการศึกษา มาจากโครงกระดูกที่ถูกพบตั้งแต่ปี ค.ศ. 1902 ที่แหล่งโบราณคดีนูเวย์รัต (Nuwayrat) ในอียิปต์ โดยร่างถูกบรรจุอยู่ในภาชนะดินเผาที่ปิดผนึก ซึ่งกลายเป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยปกป้องสารพันธุกรรมจากความร้อนและความชื้นที่มักทำให้ดีเอ็นเอ

เสื่อมสลายอย่างรวดเร็ว การสงวนรักษาดังกล่าวทำให้นักวิจัยสามารถสกัดดีเอ็นเอจากฟันและกระดูกจนได้ข้อมูลเพียงพอสำหรับการอ่านลำดับจีโนมทั้งชุด

การวิเคราะห์จีโนมชี้ว่า เจ้าของโครงกระดูกเป็นเพศชาย มีบรรพบุรุษส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับ “อียิปต์/แอฟริกาเหนือ” ราว 80% และมีองค์ประกอบทางพันธุกรรมที่คล้ายกับประชากรใน “Fertile Crescent/เมโสโปเตเมีย” ราว 20% ซึ่งถือเป็นหลักฐานตรงเชิงชีวภาพ ที่สนับสนุนข้อเสนอดังกล่าวหนึ่งว่า ในยุคเริ่มสร้างรัฐอียิปต์มีการติดต่อค้าขาย และอาจรวมถึงการย้ายถิ่นของผู้คนระหว่างอารยธรรมโบราณต่าง ๆ ไม่ใช่เพียงการแลกเปลี่ยนวัตถุหรือเทคโนโลยีเท่านั้น

ก่อนหน้านี้ นักโบราณคดีพบร่องรอยการติดต่อระหว่างอียิปต์กับเมโสโปเตเมียผ่านรูปแบบศิลปกรรม วัสดุ เครื่องปั้นดินเผา ไปจนถึงการพัฒนาระบบสัญลักษณ์และเทคโนโลยีบางชนิด แต่ยังคงขาด “หลักฐานพันธุกรรม” การค้นพบจีโนมนี้จึงทำหน้าที่เชื่อมช่องว่างระหว่างหลักฐานวัฒนธรรมกับหลักฐานชีววิทยาอย่างชัดเจน

นอกจากเรื่องราวเกี่ยวกับบรรพบุรุษแล้ว งานวิจัยยังพยายามเล่าเรื่องชีวิตของเจ้าของโครงกระดูกผ่านร่องรอยบนกระดูก โดยพบว่าชายคนนี้มีอายุราว 60 ปี (ซึ่งถือว่าอายุยืนมากในยุคนั้น) มีสัญญาณของการใช้งานกล้ามเนื้อและข้อต่ออย่างหนัก เช่น ภาวะข้อเสื่อมและความเปลี่ยนแปลงของกระดูกที่สอดคล้องกับการใช้แรงงาน

นักวิจัยเสนอว่าเขาอาจเกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่หรือการทำเครื่องปั้นดินเผา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ชวนตั้งคำถามคือเขากลับได้รับการฝังในหลุมศพแบบมีสถานะ (rock-cut tomb) และมีพิธีกรรมที่ดูมีเกียรติกว่าคนงานทั่วไป สะท้อนว่าบทบาททางสังคมในยุคนั้นอาจซับซ้อนกว่าที่เคยเข้าใจ หรือเขาอาจเป็นช่างฝีมือระดับสูงที่ได้รับการยกย่อง

ที่มา

Callaway, E., & Nature magazine. (2025, July 3). “4,800-year-old teeth yield first human genome from ancient Egypt”. *Scientific American*. <https://www.scientificamerican.com/article/first-human-genome-from-ancient-egypt-sequenced-from-4-800-year-old-teeth/>

Morez Jacobs, A., Irish, J. D., Cooke, A., Anastasiadou, K., Barrington, C., Gilardet, A., Kelly, M., Silva, M., Speidel, L., Tait, F., Williams, M., Brucato, N., Ricaut, F.-X., Wilkinson, C., Madgwick, R., Holt, E., Nederbragt, A. J., Inglis, E., Hajdinjak, M., ... Skoglund, P. (2025). “Whole-genome ancestry of an Old Kingdom Egyptian”. *Nature*, 644, 714–721. <https://doi.org/10.1038/s41586-025-09195-5>

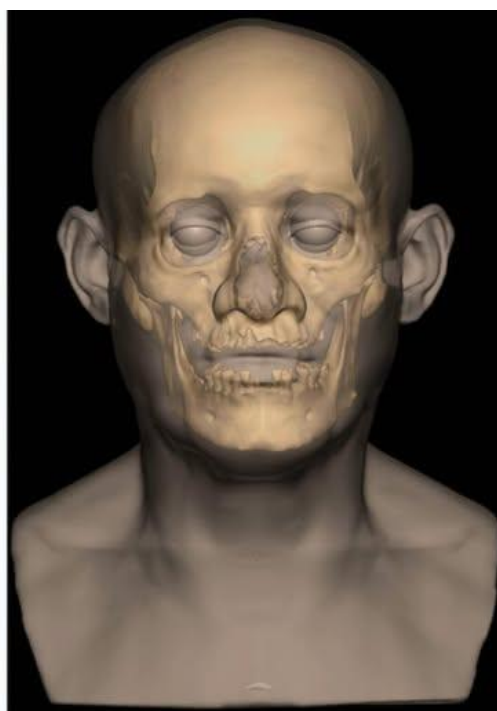
Phiddian, E. (2025, July 2). “Genome of ancient Egyptian entombed 5,000 years ago sequenced for the first time”. *ABC News*. <https://www.abc.net.au/news/science/2025-07-03/ancient-egyptian-dna-discovery-from-skeleton-in-pot/105478316>

Radley, D. (2025, July 3). "Ancient Egyptian genome reveals 4,500-year-old genetic ties to Mesopotamia". *Archaeology News Online Magazine*. <https://archaeologymag.com/2025/07/egyptian-genome-reveals-genetic-ties-to-mesopotamia/>

Strickland, A. (2025, July 2). "The first genome sequenced from ancient Egypt reveals surprising ancestry", scientists say. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2025/07/02/science/ancient-egyptian-genome-sequenced>

The Francis Crick Institute. (2025, July 2). "Researchers sequence first genome from ancient Egypt". *The Francis Crick Institute*. https://www.crick.ac.uk/news/2025-07-02_researchers-sequence-first-genome-from-ancient-egypt

ที่มาภาพ Archaeology, Art and Ancient Wonders. (2025, November 25). [Photograph].

Facebook.

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1496237765531407&set=gm.1366920170951354&idovanity=522587978717915>

7. การทำ “มัมมี่ที่เก่าแก่ที่สุด” อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

งานวิจัยโดย Hsiao-chun Hung และคณะ ที่เผยแพร่ในวารสาร Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS) เดือนกันยายน ค.ศ. 2025 ได้เปิดเผยหลักฐานใหม่ที่อาจเปลี่ยนความเข้าใจเดิมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การทำมัมมี่ของมนุษย์

งานวิจัยดังกล่าวระบุว่า การทำให้ร่างมนุษย์ผู้เสียชีวิต “คงสภาพ” หรือ การถูกทำให้เป็น “มัมมี่” โดยเจตนา (artificial mummification) ที่ “เก่าแก่ที่สุด” อาจไม่ได้อยู่ที่อียิปต์หรืออเมริกาใต้ แต่อยู่ใน “จีนตอนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (รวมถึงประเทศไทย) ด้วยกระบวนการทำให้ศพคงสภาพโดยการ “รมควัน” (smoke-dried mummification) ซึ่งมีอายุย้อนกลับไปถึงราว 12,000 ปี และบางกรณีอาจเก่าได้ถึง 14,000 ปี

สิ่งที่ทำให้ทีมนักวิจัยตั้งข้อสังเกตคือ รูปแบบการฝังศพจำนวนมากของกลุ่มคนที่ดำรงชีวิตแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ ในช่วงสมัยไพลสโตซีนตอนปลายถึงสมัยโฮโลซีนตอนกลาง (ประมาณ 12,000 - 4,000 ปีมาแล้ว) หรือก่อนเข้าสู่สมัยหินใหม่ ในพื้นที่จีนตอนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น มักพบว่าร่างผู้ตายถูกฝังในท่าทางที่ผิดปกติ คือฝังให้อยู่ใน “ท่าคู้” หรือ “ท่าอตัวแน่นจนเข้าชิดกับอก” (hyper-flexed) คล้ายทารกในครรภ์ หรือ “ท่านั่งยอง” ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับการฝังศพในสมัยหลังหรือในสมัยหินใหม่ของภูมิภาคเดียวกันที่โดยทั่วไปมักเป็นท่านอนหงายเหยียดยาว

นอกจากนี้ บางครั้งยังพบร่องรอยที่บ่งชี้ถึง “รอยตัด” หรือการแยกชิ้นส่วนร่างหลังเสียชีวิต และมี “ร่องรอยไฟ/ความร้อน” บนชิ้นกระดูก จึงทำให้เกิดคำถามสำคัญว่า “ศพเหล่านี้ถูกเผาหรือถูกทำให้แห้งด้วยควัน?”

นักวิจัยตั้งข้อสันนิษฐานว่า ร่างผู้ตายอาจถูกมัดให้อยู่ในท่าอตัวแน่นหรือท่าคู้ แล้วนำไปรมควันเหนือไฟอ่อน ๆ เป็นเวลานาน (ไม่ใช่การเผาจนไหม้) ให้เนื้อเยื่อค่อย ๆ แห้ง เพื่อถนอมร่างในสภาพอากาศเขตร้อนชื้นที่ศพมักเน่าเปื่อยเร็ว

แนวคิดนี้ยิ่งน่าเชื่อมากขึ้นเมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบกับประเพณีที่ยังทำอยู่ในปัจจุบันในบางพื้นที่ เช่น กลุ่ม Dani และ Pumo ในหุบเขาบาเลียม (Baliem Valley) จังหวัดปาปัวอินโดนีเซีย หรือกลุ่ม Anga (Kukukuku) ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคอาเซกิ (Aseki) ของจังหวัดโมโรเบ ทางตะวันออกเฉียงของปาปัวนิวกินี ที่ยังคงมีพิธีรมควันศพบรรพชน และจัดร่างให้อยู่ในท่าคู้เพื่อเก็บรักษาไว้ในชุมชน (ไม่ได้นำไปฝัง) ซึ่งร่างกายจะค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นสีคล้ำจากกระบวนการรมควัน

เพื่อพิสูจน์ว่าโครงกระดูกเหล่านี้ “สัมผัสความร้อนจริงหรือไม่” และ “สัมผัสความร้อนในระดับใด” นักวิจัยได้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ “การเลี้ยวเบนของรังสีเอกซ์” (X-ray diffraction) และ “สเปกโทรสโกปีอินฟราเรดแบบฟูเรียร์ทรานส์ฟอร์ม” (Fourier-transform

infrared spectroscopy; FTIR) ซึ่งช่วยตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบแร่ในกระดูกที่เกิดจากความร้อน โดยทีมีวิจัยใช้ตัวอย่างจากหลุมฝังศพก่อนสมัยหินใหม่ 54 หลุม จาก 11 แหล่งโบราณคดี ในพื้นที่จีนตอนใต้ เวียดนามตอนเหนือ และอินโดนีเซีย รวมตัวอย่างโครงกระดูก 69 ตัวอย่าง

ผลที่ได้แสดงหลักฐานยืนยันว่าร่างมีการสัมผัสความร้อนในลักษณะของ “การถูกรมควันด้วยไฟอ่อน ๆ” มากกว่าการเผาด้วยเปลวไฟเพื่อทำลายร่าง เพราะไม่ปรากฏกระดูกได้รับความร้อนในอุณหภูมิที่สูงโดยตรง และร่องรอยความร้อนมักเกิดเฉพาะบางส่วน (เช่น กะโหลก ขา ข้อศอก) สอดคล้องกับการถูกรมควันหรือความร้อนแบบควบคุม

ผู้วิจัยเสนอว่าการรมควันอาจถูกใช้เพื่อลดความชื้นและชะลอการเน่าเปื่อย ทำให้ศพคงสภาพได้นานขึ้น แต่ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีมิติทางสังคม ระบบความเชื่อเรื่องบรรพชน ความซับซ้อนของระบบความคิด และจิตวิญญาณ เข้าผสมรวมด้วย การคงสภาพร่างอาจช่วยให้ชุมชนรักษาความสัมพันธ์ทั้งทางกายและทางใจกับผู้ตาย ทำให้ตัวตนของผู้ตายยังคงสถิตอยู่ในชุมชน เหมือนกับการทำให้บรรพชนยังอยู่ร่วมกับคนเป็นผ่านพิธีกรรม การเคารพบูชา และความทรงจำของชุมชน

แน่นอนว่าหนึ่งในจุดที่ทำให้ข่าวนี้โดดเด่นคือการพบตัวอย่างจากบางแหล่งในเวียดนามที่มีอายุมากกว่า 11,000 ปี และบางแห่งอาจเก่าเกิน 14,000 ปี ซึ่งหากการตีความถูกต้องจะหมายความว่า “การทำมัมมี่โดยมนุษย์” ที่พบนี้ มีความ “เก่าแก่มากที่สุด” ซึ่งเกิดขึ้นก่อนอียิปต์หลายพันปี และก่อนกลุ่มชินโครโร (Chinchorro) ในอเมริกาใต้ซึ่งเดิมเคยถือว่าเป็นเก่าแก่ที่สุด (ประมาณ 7,000 ปี)

กระนั้น นักวิชาการบางคนก็เตือนให้ระมัดระวังเรื่องการกำหนดค่าอายุ และให้พิจารณาถึงบริบทของแต่ละแหล่ง มากกว่าจะเหมารวมว่าทุกแหล่งที่ศึกษา มีการจัดการร่างผู้ตายด้วยวิธีแบบเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ภายใต้งานวิจัยหลายฝ่ายมองตรงกันว่านี่เป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นพื้นที่ที่ต้องถูกมองใหม่ในประวัติศาสตร์พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของมนุษย์

ที่มา

Bodenhemier, L. (2025, September 18). “New research finds oldest human mummies were smoke-dried”. *ExplorersWeb*. <https://explorersweb.com/new-research-finds-oldest-human-mummies-were-smoke-dried/>

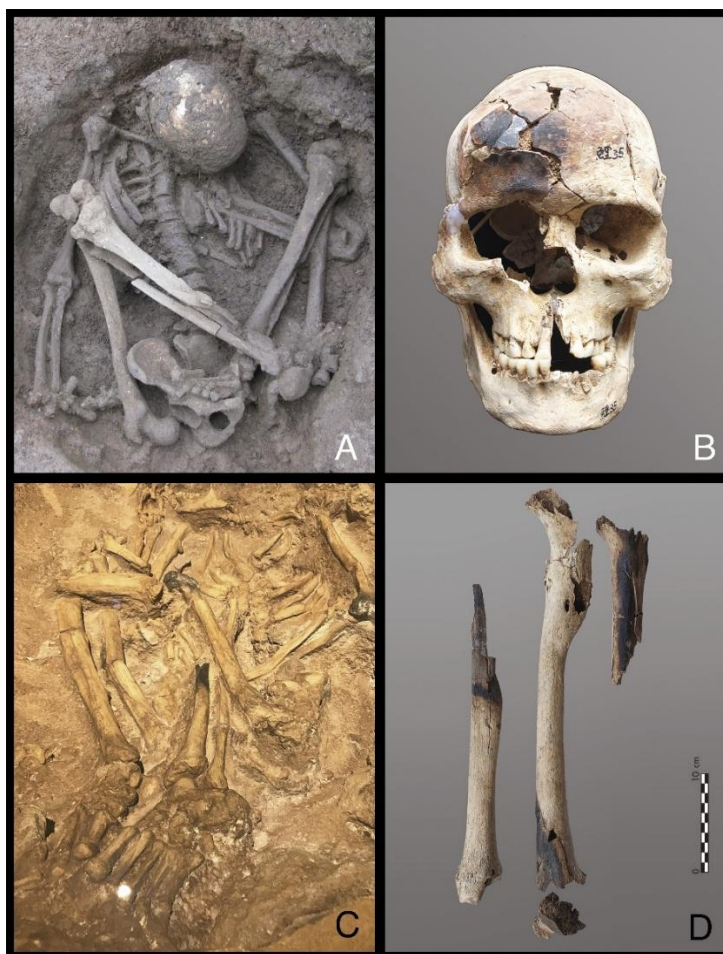
Hung, H.-c., Deng, Z., Liu, Y., Ran, Z., Zhang, Y., Li, Z., Kaifu, Y., Huang, Q., Nguyen, K. T. K., Le, H. D., Xie, G., Nguyen, A. T., Yamagata, M., Simanjuntak, T., Noerwidi, S., Fauzi, M. R., Tolla, M., Wetipo, A., He, G., & Sawada, J. (2025, 15 September). “Earliest evidence of smoke-dried mummification: More than 10,000 years ago in southern China and

Southeast Asia". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 122 (38), e2515103122. <https://doi.org/10.1073/pnas.2515103122>

Maldives News Network. (2025, September 18). "Oldest known mummies discovered in Southeast Asia, dating back 12,000 years". *Maldives News Network*. <https://mnn.mv/lifestyle/4356>

Ralls, E. (2025, September 18). "Scientists find incredible evidence of 'smoke-dried mummification' of ancient humans". *Earth.com*. <https://www.earth.com/news/evidence-of-smoked-mummies-created-by-smoke-dried-mummification-of-humans/>

ที่มากภาพ Hung, H.-c., *et. al.* (2025, 15 September). "Earliest evidence of smoke-dried mummification: More than 10,000 years ago in southern China and Southeast Asia". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 122 (38), e2515103122. <https://doi.org/10.1073/pnas.2515103122>

8. พบ “โครงกระดูกมนุษย์ที่เก่าที่สุดในไทย” ที่ ถ้ำดิน

ในปี พ.ศ. 2568 วงการโบราณคดีไทยได้รับข้อมูลสำคัญครั้งใหม่ หลังการขุดค้นที่ “ถ้ำดิน” ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากพบโครงกระดูกมนุษย์ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่เคยพบในประเทศไทย อายุราว 29,000 ปีมาแล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงปลายสมัยไพลสโตซีน (ยุคน้ำแข็งตอนปลาย) นับเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ช่วยเติมเต็มชิ้นส่วนที่ขาดหาย เพิ่มพูนความเข้าใจเดิม เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทย

การค้นพบดังกล่าวเกิดขึ้นจากโครงการสำรวจและขุดค้นตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา โดยสำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี กรมศิลปากร นำโดยนางสาวกรรณิการ์ เปรมใจ โดยได้รับความอนุเคราะห์จากอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ทำให้พบแหล่งโบราณคดีใหม่ในเขตอุทยานฯ เพิ่มอีก 8 แหล่ง ทั้งประเภทที่อยู่อาศัย แหล่งภาพเขียนสี และแหล่งที่มีทั้งภาพเขียนสีร่วมกับร่องรอยการอยู่อาศัย โดยหนึ่งในแหล่งที่โดดเด่นที่สุดคือ “แหล่งโบราณคดีภาพเขียนสีถ้ำดิน” ที่ต่อมาถูกเลือกเป็นจุดขุดค้นหลักตั้งแต่ พ.ศ. 2565

ภายในถ้ำดิน นักโบราณคดีขุดค้นในคูหาที่ 3 จนลึกลงไปประมาณ 3 เมตร พบหลักฐานการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ทั้งชั้นขี้เถ้ากองไฟจำนวนมาก เปลือกหอย กระดุกสัตว์ เมล็ดพืช เครื่องมือหิน รวมถึงเครื่องมือที่ทำจากกระดูกสัตว์ ซึ่งสะท้อนรูปแบบการดำรงชีวิตแบบล่าสัตว์-เก็บของป่าในสังคมขนาดเล็ก

จุดสำคัญที่สุดของการขุดค้นอยู่ที่ระดับลึกประมาณ 2 เมตรจากพื้นถ้ำปัจจุบัน คือการพบการฝังศพที่มี “โครงกระดูกมนุษย์วัยเด็ก” 1 โครง อยู่ในท่านอนหงายเหยียดยาว ศีรษะหันไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และปลายเท้าชิดกันจนสันนิษฐานได้ว่าการมัดหรือห่อศพ ผลการวิเคราะห์เบื้องต้นระบุว่าเป็นโครงกระดูกเด็กอายุราว 5-6 ปี (ผู้ขุดค้นได้ตั้งชื่อเล่นว่า “น้องปังปอนด์”) อีกทั้งยังพบร่องรอยการวางหินทับในตำแหน่งสำคัญ เช่น ศีรษะ หน้าอก ท่อนขา รวมถึงร่องรอยดินเทศ ถ่าน และขี้เถ้า ในชั้นดินเดียวกัน สะท้อนว่าเป็นการฝังศพที่มีพิธีกรรม ไม่ใช่การทิ้งศพตามธรรมชาติ และยังมีหลักฐานว่าศพอาจได้รับความร้อนทางอ้อมอย่างต่อเนื่องแต่ไม่ถึงขั้นเผา

ผู้รับผิดชอบได้นำตัวอย่างถ่านและเปลือกหอยในชั้นดินต่าง ๆ ส่งตรวจหาค่าอายุด้วยวิธี Accelerator Mass Spectrometry (AMS) ทำให้ระบุช่วงเวลาของการใช้พื้นที่ถ้ำดินของคนก่อนประวัติศาสตร์ได้ว่า อยู่ในช่วงประมาณ 34,000 - 11,000 ปีมาแล้ว ขณะที่โครงกระดูกมนุษย์ที่พบคาดว่าอยู่ราว “29,000 ปีมาแล้ว” ซึ่งผู้ศึกษาระบุว่าเป็นโครงกระดูกมนุษย์ (*Homo sapiens*) ที่ “เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย” และพบในสภาพสมบูรณ์

นอกจากการฝังศพ ถ้ำดินยังโดดเด่นด้วย “ภาพเขียนสี” ที่พบในคูหาที่ 1-3 ส่วนใหญ่เขียนด้วยสีแดง มีทั้งภาพคน ภาพสัตว์ และภาพเรขาคณิต โดยเฉพาะภาพกลุ่มคนจำนวนมากในท่า

คล้ายเต็นท์หรือประกอบพิธีกรรม ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการล่าสัตว์หรือความเชื่อของชุมชนยุคหลัง ทั้งนี้ผู้ศึกษาเสนอว่า “กลุ่มคนที่ทำภาพเขียนสี” อาจอยู่คนละช่วงเวลากับผู้ที่อยู่อาศัยเก่าแก่กว่าที่พบจากการขุดค้น เพราะภาพเขียนสีบางส่วนมีลักษณะคล้ายกับแหล่งอื่น ๆ ที่กำหนดอายุเชิงเปรียบเทียบได้ราว 2,000–3,000 ปีมาแล้ว

การขุดค้นดังกล่าว นอกจากจะเป็นการพบโครงกระดูกที่เก่าที่สุดที่ช่วยยืนยันของการมีอยู่ของคนในยุคสมัยนั้นแล้ว นักวิชาการยังชี้ว่าหลักฐานจากถ้ำดิน ยังช่วยเสริมมุมมองเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวไทย เพราะช่วงเวลานั้นระดับน้ำทะเลต่ำกว่าปัจจุบันมาก บริเวณอ่าวไทยเคยเป็นผืนแผ่นดินกว้างเชื่อมต่อไปถึงภูมิภาคอื่น การค้นพบจึงช่วยอธิบายการปรับตัวของมนุษย์ ต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม จากยุคน้ำแข็งสู่ยุคอบอุ่น รวมถึงการใช้ทรัพยากรจากป่า หนองน้ำ และระบบนิเวศที่หลากหลาย

ที่มา

กรรณิการ์ เปรมใจ. (2568, 18 ตุลาคม). “การนำเสนอในเสวนาทางวิชาการ: ความก้าวหน้าโครงการขุดค้นทางโบราณคดี แหล่งโบราณคดีภาพเขียนสีถ้ำดิน อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ [สไลด์นำเสนอ PowerPoint]”. ห้องประชุมดำรงราชานุภาพ, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, กรุงเทพมหานคร.

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. (2568). “จากแหล่งมรดกทางธรรมชาติสู่แหล่งมรดกวัฒนธรรม พบโครงกระดูกมนุษย์ อายุกว่า 29,000 ปี เทียบได้กับสมัยไพลสโตซีน (ยุคน้ำแข็ง) เก่าแก่ที่สุดในไทย”. *กรมศิลปากร*. <https://shorturl.at/G4Or5>

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2568, 24 กุมภาพันธ์). “‘ปังปอนด์’ มนุษย์ยุคน้ำแข็งแห่งเขาสามร้อยยอด เก่าที่สุดในไทย อายุเฉียด 3 หมื่นปี!”. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_148850

ผู้จัดการออนไลน์. (2568, 24 กุมภาพันธ์). “ล้ำค่า! ค้นพบโครงกระดูกมนุษย์ยุคน้ำแข็ง “ถ้ำดิน” อช.เขาสามร้อยยอด อายุกว่า 29,000 ปี”. *MGR Online*. <https://mgronline.com/local/detail/9680000018206>

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี. (2568, 19 พฤศจิกายน). “แหล่งโบราณคดีถ้ำดิน อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตอนที่ 1)”. [วิดีโอ]. *Facebook*. <https://www.facebook.com/reel/1874933366744261>

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี. (2568, 21 พฤศจิกายน). “แหล่งโบราณคดีถ้ำดิน อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตอนที่ 2)”. [วิดีโอ]. *Facebook*. <https://www.facebook.com/reel/1919162438979746>

ที่มาภาพ กรรณิการ์ เปรมใจ. (2568, 18 ตุลาคม). “การนำเสนอในเสวนาทางวิชาการ: ความก้าวหน้าโครงการขุดค้นทางโบราณคดี แหล่งโบราณคดีภาพเขียนสีถ้ำดิน อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ [สไลด์นำเสนอ PowerPoint]”. ห้องประชุมดำรงราชานุภาพ, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, กรุงเทพมหานคร.

9. “โครงการขุดปริศนา” และ “ซากป้อมโบราณ” ใต้สะพานอรุณอมรินทร์

การก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีส้ม (บางขุนนนท์-ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย) ช่วงสถานีศิริราช (พื้นที่สถานีรถไฟธนบุรีเดิม) บริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กลายเป็นหนึ่งในงานโบราณคดีสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2568 เนื่องจากขุดพบ “โครงการขุดมนุษย์โบราณ” มากกว่า 300 โครง โดยทั้งหมดเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างทีมโบราณคดีกรมศิลปากรกับโครงการก่อสร้างฯ เพื่อลดผลกระทบต่อหลักฐานทางโบราณคดีใต้ดิน

แม้ว่าหลักฐานทางโบราณคดีส่วนใหญ่ยังอยู่ระหว่างการศึกษาและวิเคราะห์ตีความ เนื่องจากยังไม่เสร็จสิ้นโครงการ แต่จากการแสดงผลการศึกษาเบื้องต้น (ผ่านข่าวและงานบรรยายวิชาการต่าง ๆ ที่กรมศิลปากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้น) สันนิษฐานได้ว่าโครงการขุดส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ประมาณรัชกาลที่ 4-5 หรือราว 200 กว่าปีมาแล้ว

พื้นที่ที่พบโครงกระดูกมากกว่า 300 โครงนั้น เดิมเป็นส่วนหนึ่งของวัดอมรินทรารามวรวิหาร บางช่วงบางสมัยอาจถูกใช้เป็นป่าช้าของวัด ต่อมามีการเวนคืนเพื่อสร้างทางรถไฟจนทับพื้นที่ดังกล่าวในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2443-2446

ลักษณะการฝังศพที่พบมีทั้งนอนเหยียดยาว นอนพับขา และนอนคู้ มีทั้งนอนคว่ำ นอนหงาย และนอนตะแคง แต่ที่เป็นจุดสนใจคือการพบการฝังศพใน “ท่านอนคว่ำ พับแขนไหล่หลัง และพับขาไปทางด้านหลัง” ซึ่งก่อนหน้านี้มีการสันนิษฐานว่าอาจเป็นศพเชลยศึกหรือนักโทษ แต่ผลการตรวจพิสูจน์เบื้องต้นไม่พบร่องรอยบาดแผลจากการถูกทำร้าย เช่น รอยตัดหรือรอยทุบตี จึงยืนยันว่าเป็นการจัดการศพตามปกติของคนในยุคสมัยนั้น

นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์มีข้อสันนิษฐานหลายประการถึงการฝังศพในลักษณะนี้ เช่น อาจเป็นความสะดวกในการขนย้าย เพราะการพับแขนและขาช่วยให้สามารถมัดศพเข้ากับคานไม้เพื่อแบกหามได้รวดเร็ว โดยที่ผู้หามไม่ต้องสัมผัสศพโดยตรงเพื่อป้องกันการติดเชื้อ รวมทั้งยังเป็น การประหยัดพื้นที่ เนื่องจากท่าทางนี้ช่วยให้การฝังศพกินพื้นที่น้อยลง รองรับจำนวนศพได้มากขึ้น หรือแม้กระทั่งเป็นเรื่องของเทคนิคการเผา โดยผู้เชี่ยวชาญจากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลสันนิษฐานว่าการจัดท่านี้ช่วยป้องกันศพติดตัวขึ้นจากการเกร็งของกล้ามเนื้อขณะถูกเผา

การค้นพบนี้มีความสำคัญมาก เพราะในสมัยรัตนโกสินทร์มักนิยมการเผาศพ ทำให้ไม่ค่อยหลงเหลือโครงกระดูกให้ศึกษา การพบกระดูกจำนวนมากเช่นนี้จึงเป็นโอกาสในการสืบหาที่มาของกลุ่มประชากรและความหลากหลายของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี

ยิ่งไปกว่านั้น หลังจากทีมทำงานได้เก็บกู้โครงกระดูกเหล่านี้ขึ้นเพื่อศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่อยู่ลึกลงไป ก็พบโครงสร้างก่ออิฐขนาดใหญ่ที่บริเวณใต้สะพานอรุณอมรินทร์ ลักษณะเป็น “ฐานป้อมหัวลูกศร” ก่ออิฐ มีท่อนไม้ปักลงดินเป็นระยะ และพบร่องรอยเศษปูนในชั้นดิน โดยชั้นดินของสิ่งก่อสร้างนี้ลึกกว่าและแยกขาดจากชั้นฝังศพด้านบน (ไม่ได้ถูกรบกวนจากการฝังศพ แต่มีร่องรอยถูกรบกวนจากการสร้างสะพาน)

มีการสันนิษฐานในเบื้องต้นว่า สิ่งก่อสร้างนี้อาจเป็นป้อมมุมเมืองทิศตะวันตก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “ป้อมเมืองบางกอก (ธนบุรี)” อย่างไรก็ดี นักโบราณคดีกรมศิลปากร ระบุว่าต้องพิสูจน์ต่อไปว่า ซากฐานป้อมโบราณดังกล่าวเก่าไปถึงสมัยอยุธยาหรือไม่ หรือสร้างใหม่สมัยธนบุรี

ที่มา

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2025, 7 กรกฎาคม). “เผยคำตอบโครงกระดูกมนุษย์ทำพิสดาร ณ จุดสร้างสถานีรถไฟฟ้าศิริราช ใน “ไขปริศนาความตายท้ายเมืองธนบุรี”. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_155407

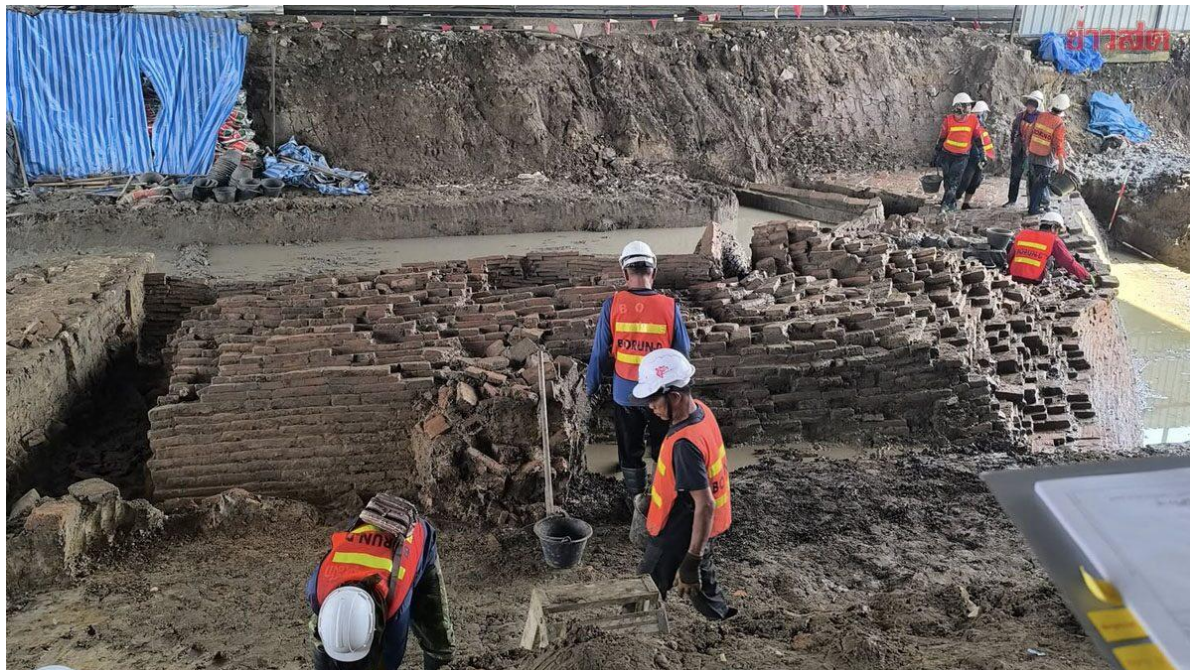
ข่าวสดออนไลน์. (2025, 24 ตุลาคม). "ขุดพบ 'ป้อมเมืองธน' ใต้สะพานอรุณอมรินทร์ โครงการรถไฟฟ้าสายสีส้ม เผยโครงกระดูกจอบที่ 304 โครง". *ข่าวสด*. https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_9990537

จินต์จุฑา พันธุ์ทองคำ. (2025, 6 สิงหาคม). "150 โครงกระดูกพลิกกลับที่บางกอกน้อย: เปิดประวัติศาสตร์ซ่อนทับ "ท้ายเมืองธนบุรี" ผ่านการขุดค้นโครงกระดูกสถานีรถไฟฟ้าศิริราช." *The MATTER*. <https://thematter.co/social/mysterious-skeletons-siriraj/247366>

จิราภรณ์ ศรีแจ่ม. (2025, 17 กันยายน). "แกะรอยประวัติศาสตร์ฝั่งธนฯ ผ่านโครงกระดูกกว่า 300 โครงที่ขุดค้นพบใต้สะพานอรุณอมรินทร์". *BBC News ไทย*. <https://www.bbc.com/thai/articles/cx2r4n153leo>

ที่มาภาพ: บจ. BORUN D และ บมจ.ช.การช่าง

ที่มาภาพ ข่าวสดออนไลน์. (2025, 24 ตุลาคม). “ขุดพบ ‘ป้อมเมืองธน’ ใต้สะพานอรุณอมรินทร์ โครงการรถไฟฟ้าสายสีส้ม เผยโครงกระดูกจอบที่ 304 โครง”. ข่าวสด. https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_9990537

10. มรดกทางโบราณคดีไทยในบริบทข้อพิพาท: “โบราณสถานตามแนวชายแดน” และ “การส่งคืนโบราณวัตถุ”

ปี พ.ศ. 2568 เป็นปีที่สังคมไทยได้เห็น “มรดกทางโบราณคดี” เคลื่อนตัวสู่พื้นที่สาธารณะอย่างเข้มข้นอีกครั้ง มิใช่ในฐานะแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ในฐานะพื้นที่ที่ถูกทับซ้อนด้วยความหมายทางการเมือง ความมั่นคง และอัตลักษณ์ของชาติ

สถานการณ์ปะทะบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาที่เกิดขึ้นเป็นระยะตลอดปี 2568 รวมถึงการปะทะครั้งใหญ่ในเดือนกรกฎาคมและธันวาคม โดยเฉพาะในแนวเทือกเขาพนมดงรัก ไม่ได้สะท้อนเพียงความตึงเครียดด้านความมั่นคงเท่านั้น หากยังชี้ให้เห็นถึงการเมืองของมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางโบราณคดี ที่ซับซ้อนขึ้นอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคนี้

โบราณสถานมิได้เป็นเพียงแต่สิ่งก่อสร้างเก่าแก่ หากคือหลักฐานที่บันทึกความสัมพันธ์ของผู้คนในอดีตไว้หลายมิติ ทั้งความเชื่อและศาสนา เทคโนโลยีการก่อสร้าง ศิลปกรรม โครงสร้างทางสังคม ตลอดจนเครือข่ายการค้า การค้า และการเมืองที่เคยเชื่อมโยงผู้คนในภูมิภาคนี้ โดยไม่ยึดติดกับเส้นแบ่งแบบรัฐชาติสมัยใหม่

แต่ในสถานการณ์นี้ โบราณสถานตามแนวชายแดน ไม่ว่าจะเป็น ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาควาย ปราสาทคณา รวมถึงโบราณสถานอื่น ๆ เช่น กลุ่มปราสาทตาเมือน และพื้นที่ทาง

ประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ได้ถูกตีความในฐานะ “หลักฐานของอริปไตย” ที่แต่ละฝ่ายใช้ยืนยันความชอบธรรมของตนในบริบทข้อพิพาทร่วมสมัย

เมื่อเกิดการเผชิญหน้ากันของทั้งสองฝ่าย โบราณสถานเหล่านี้ถูกดึงเข้าสู่สถานะ “จุดยุทธศาสตร์” ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงทั้งต่อชีวิตผู้คนและคุณค่าของหลักฐานทางโบราณคดี การใช้อาวุธในการปะทะ การเคลื่อนกำลัง การตั้งฐาน การใช้เครื่องมือสอดแนม หรือแม้แต่แรงสั่นสะเทือนจากการใช้อาวุธยุทธโศภรณ์ ล้วนเพิ่มโอกาสที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อโบราณสถานที่มีสภาพเปราะบางอยู่แล้ว เพราะโบราณสถานเหล่านี้มิได้ถูกออกแบบมาเพื่อทนต่อแรงกระแทกของความขัดแย้งร่วมสมัย

แม้ตามกฎหมายและตามหลักการ โบราณสถานจะได้รับความคุ้มครอง โดยเฉพาะใน “อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1954” ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางวัฒนธรรมในกรณีความขัดแย้งทางอาวุธ กำหนดให้รัฐภาคีต้องเคารพทรัพย์สินทางวัฒนธรรม โดยหลีกเลี่ยงการใช้โบราณสถานและพื้นที่โดยรอบเพื่อวัตถุประสงค์ทางทหารที่อาจทำให้เสี่ยงต่อความเสียหาย

แต่เมื่อพื้นที่โบราณสถานถูกนำไปใช้เป็นที่ตั้งหรือจุดปฏิบัติการทางทหาร สถานะความคุ้มครองในเชิงปฏิบัติย่อมถูกระทบ เพราะมีข้อผ่อนผันตามอนุสัญญาในกรณีที่เป็น “ความจำเป็นทางทหารอย่างยิ่งยวด” (imperative military necessity) แน่نونว่าส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวเข้าสู่ความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีหรือได้รับความเสียหายสูงขึ้นในภาวะปะทะ

กรณี “ปราสาทตาควาย” เป็นตัวอย่างชัดเจน เมื่อภาพความเสียหายของตัวปราสาทจากเหตุปะทะถูกเผยแพร่ออกมา ความเสียหายดังกล่าวมิได้เป็นเพียงรอยแผลบนสถาปัตยกรรมโบราณ หากสะท้อนให้เห็นว่า การทำให้โบราณสถานกลายเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ ย่อมเพิ่มความเสี่ยงต่อการสูญเสียหลักฐานทางโบราณคดีที่ไม่อาจทดแทนได้

รายงานข่าวระบุว่า ปราสาทตาควายถูกเข้ายึดและ “ดัดแปลงเป็นที่ตั้งทางทหาร” ตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม 2568 จนในช่วงเดือนธันวาคมที่เกิดการปะทะรอบใหม่ มีการระดมยิงเข้าใส่พื้นที่ จนปรากฏภาพความเสียหายอย่างชัดเจน จากเหตุการณ์นี้ ผู้มีอำนาจด้านการดูแลโบราณสถานของไทย ได้ออกมาให้ข้อมูลผ่านสื่อ ยืนยันว่าโบราณสถาน “ซ่อมได้แน่นอน” พร้อมชี้ถึงศักยภาพของหน่วยงานรัฐไทยในการบูรณะ โดยสามารถใช้แนวทางการประกอบชิ้นส่วนเดิมกลับเข้าที่ (anastylosis) และยกตัวอย่างกรณีที่ไทยเคยบูรณะสำเร็จมาแล้วเพื่อยืนยันขีดความสามารถของประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมหนึ่ง ทุกความเสียหายคือการสูญเสียข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และการบูรณะ (หากทำได้) ย่อมไม่อาจคืนความแท้ของร่องรอยเดิมได้ทั้งหมด หากพื้นที่ยังคงถูกใช้ประโยชน์ทางการทหาร หรือถูกทำให้เป็นจุดปะทะซ้ำ ความเสี่ยงจะวนกลับเป็นวงจร “พัง-ซ่อม-

ฟัง-ซ่อม...” การประกาศความสามารถในการซ่อมแซมก็อาจกลายเป็นเพียงการตอบสนองปลายเหตุ

ดังนั้น มิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ทุก ๆ ฝ่าย รวมถึงหน่วยงานระหว่างประเทศที่ดูแล ควรทำให้มั่นใจได้ว่า การอนุรักษ์ในบริบทข้อพิพาท ต้องเดินคู่กับการทำให้โบราณสถานกลับสู่สถานะ “พื้นที่พลเรือน” และลดเงื่อนไขที่ทำให้โบราณสถานถูกทำให้เป็นเป้าหมายในทางยุทธศาสตร์ มิเช่นนั้น มรดกที่ควรเป็นสมบัติร่วมของมนุษยชาติจะยังคงถูกทำให้เปราะบางอยู่เสมอ

ขณะเดียวกัน อีกด้านหนึ่ง ในปี 2568 กระบวนการ “นำโบราณวัตถุกลับคืน” ของไทย กลับมีพัฒนาการเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งคืน “ประติมากรรมสำริดกลุ่มประโคนชัย” (หรือกลุ่มจากเขาปลายบัด 2) จำนวน 4 องค์ ซึ่งพิพิธภัณฑสถานศิลปะเอเชีย (Asian Art Museum) เมืองซานฟรานซิสโก ได้ส่งมอบคืนแก่ประเทศไทยในเดือนธันวาคม 2568 โบราณวัตถุชุดนี้ ประกอบด้วย รูปพระโพธิสัตว์ 3 องค์ และพระพุทธรูป 1 องค์ มีอายุราว 1,200–1,300 ปีมาแล้ว (พุทธศตวรรษที่ 13–14) ถูกลักลอบนำออกไปจากโบราณสถานในเขต อ.ประโคนชัย หรือ อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ เมื่อปี พ.ศ. 2507 การส่งคืนครั้งนี้เป็นผลจากการสืบสวนระยะยาวของหน่วยงาน Homeland Security Investigations (HSI) ของสหรัฐฯ ร่วมกับกรมศิลปากร

นอกจากนี้ คณะกรรมการติดตามโบราณวัตถุของไทยในต่างประเทศ ของไทย ยังคงเดินหน้าติดตามโบราณวัตถุกลับคืนเพิ่มอีก 16 รายการ ซึ่งขณะนี้เก็บรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และเกี่ยวเนื่องกับเครือข่ายการเคลื่อนย้ายโบราณวัตถุออกนอกประเทศอย่างผิดกฎหมาย

ความสำเร็จในการส่งคืนโบราณวัตถุของกลุ่มประโคนชัยเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง จากความร่วมมือกันของหลายภาคส่วน ทั้งจากพิพิธภัณฑสถานที่เกิดรักษาโบราณวัตถุอยู่ ซึ่งได้พิจารณาตามหลักฐานอย่างถี่ถ้วน พร้อมรับฟังความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานสืบสวนของสหรัฐฯ (HSI) กรมศิลปากร และภาคประชาชน ซึ่งสะท้อนว่า การนำมรดกกลับคืนสู่มาตุภูมินั้น นอกจากจะต้องอาศัยการเรียกร้องเชิงวาทกรรมแล้ว ยังจำเป็นต้องมีหลักฐาน และกลไกความร่วมมือข้ามรัฐ ควบคู่กันไป

ทั้งเหตุปะทะตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และกระบวนการนำโบราณวัตถุกลับคืนจากต่างประเทศ ล้วนสะท้อนอย่างชัดเจนว่า แม้ว่าภาพในอุดมคติของมรดกทางโบราณคดีว่าเป็น “มรดกทางวัฒนธรรมของมวลมนุษยชาติ” หากแต่มรดกเหล่านี้มิได้เป็นเพียงอดีตที่หยุดนิ่ง แต่มักถูกจัดเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าและมีราคา รวมทั้งยังถูกนำไปตีความเพื่อผลประโยชน์และถูกนำไปใช้ต่อร่องอยู่เสมอ

ที่มา

- กรมศิลปากร. (2568, 27 พฤษภาคม). “ข่าวดี “สุดาวรรณ” เผยสหรัฐส่งคืนโบราณวัตถุ กลุ่มประโคนชัย กลับคืนมาตุภูมิ ลี้อตแรกภายในปีนี้.” *กรมศิลปากร*. <https://shorturl.at/VLMMi>
- ชญาภา ภัคดีศรี. (2568, 15 ธันวาคม). “กรมศิลปากรยืนยัน ซ้อม “ปราสาทตาควาย” เสียหายจากปะทะได้แน่นอน.” *TNN Thailand*. <https://www.tnnthailand.com/social/220079/>
- ธนกฤต ก้องเวหา. (2568, 11 ธันวาคม). “5 เรื่องน่ารู้ “ประติมากรรมกลุ่มประโคนชัย” มรดกไทยที่สหรัฐฯ ส่งคืนในร.ค. นี้”. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_160306
- มติชนออนไลน์. (2025, December 9). “ไทยยิงถล่มฐานทัพกัมพูชา บนปราสาทตาควาย เหตุละเมิดอนุสัญญา ใช้โบราณสถานเป็นจุดโจมตี.” *มติชนออนไลน์*. https://www.matichon.co.th/politics/news_5495226
- วัลัญช์ สุภากร. (2568, 28 พฤษภาคม). “เช็กลิสต์ติดตาม 16 โบราณวัตถุไทยจากพิพิธภัณฑ์สหรัฐฯ กลับประเทศไทย กรุงเทพฯ” . <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/art-living/1182186>
- Amarin TV. (2568, 10 ธันวาคม). “เปิดภาพ “ปราสาทตาควาย” พังยับ หลังสู้รบเดือด!”. *Amarin TV*. <https://www.amarintv.com/news/social/532461>
- Asia News Network. (2025, 16 December). “US museum returns four ancient Thai sculptures smuggled decades ago”. *Asia News Network*. <https://asianews.network/us-museum-returns-four-ancient-thai-sculptures-smuggled-decades-ago/>
- MGR Online. (2568, 29 พฤศจิกายน). “สหรัฐฯอเมริกาส่งมอบโบราณวัตถุ 4 รายการ กลับคืนสู่ไทย ร.ค. นี้”. *MGR Online*. <https://mgronline.com/travel/detail/9680000118596>
- UNESCO. (1954, May 14). “Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention”. *UNESCO*. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-cultural-property-event-armed-conflict-regulations-execution-convention?hub=180145>

ที่มาภาพ Amarin TV. (2568, 10 ธันวาคม). "เปิดภาพ "ปราสาทตาควาย" พังยับ หลังสู้รบเดือด!". *Amarin TV*. <https://www.amarintv.com/news/social/532461>

.....

ผู้เขียน

ทนงศักดิ์ เลิศพิพัฒน์วรกุล

ผู้จัดการฝ่ายคลังข้อมูลวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)